

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-22>

Ю. В. Вінтюк

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6263-4744> – Ю. В. Вінтюк

yurvin@ukr.net

ФІЛЬМОТРЕНІНГ У СПІЛКУВАННІ НА ТЕМУ ПОВСЯКДЕННИХ КОНФЛІКТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті розглянуті питання зумовлені апробацією та викладанням навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування» студентам різних спеціальностей. Дослідження здійснено у процесі підготовки фахівців у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, які під час підготовки за програмою бакалаврату вивчають даний навчальний курс як вибіркову дисципліну. Здійснений огляд публікацій за темою дослідження дозволив з'ясувати, що у виявлених публікаціях досить потрібної інформації, а також інших матеріалів, необхідних для викладання даного навчального курсу; однак деякі теми висвітлені не досить повно, що спонукає до проведення додаткового пошуку та подальшої дослідницької роботи. Зокрема це стосується теми особливостей спілкування в конфліктних ситуаціях. Під час проведеної додаткової роботи виділено особливості, які зумовлюють труднощі в розгляді даної теми, відповідно до чинних вимог. Здійснений відбір необхідного для розгляду даної теми матеріалу, а його викладання і розгляд під час практичних занять за наявних умов можливе в межах розробленого та впроваджене раніше концептуального підходу. Цей підхід було використано в укладанні навчальної програми з курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування», що зумовило особливості відбору як основного, так і додаткового матеріалу, отже, і подальший процес ознайомлення студентів із матеріалом курсу. Відповідно до відібраного для викладу названої теми матеріалу, а також прийнятої концепції його викладання, постало завдання мінімізації і оптимізації необхідного для вивчення даної теми фактичного наповнення. Спираючись на наявний досвід викладання курсу, для опрацювання теми конфліктів у спілкуванні було обрано форму проведення практичного заняття – фільмотренінгу, а весь відібраний матеріал розміщено в необхідній логічній послідовності, відповідно до затребуваності у практичній діяльності фахівців різних спеціальностей. Було враховано всі використанні під час укладання та читання даного курсу особливості. Розглянуті можливі труднощі, виявлені у процесі розгляду даної теми курсу, відповідно до наявних вимог; а також здійснено пошук і задіяння можливостей для їх подолання. Зроблені висновки зі здійсненої роботи та намічені подальші дослідження в даному напрямі.

Ключові слова: підготовка майбутніх фахових психологів, соціально-психологічний тренінг спілкування, спілкування в конфліктних ситуаціях, формування професійної компетентності.

Yu. V. Vintiuk

Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

FILM TRAINING IN COMMUNICATION ON THE TOPIC OF EVERYDAY CONFLICT IN THE TRAINING OF SPECIALISTS OF VARIOUS SPECIALTIES

Abstract. The article considers issues that arose during the testing and teaching of the training course “Socio-psychological communication training” to students of various specialties. The study was carried out in the process of training specialists at the Lviv State University of Life Safety, who study this training course as an elective discipline during their undergraduate studies. The review of publications on the topic of the study made it possible to find out that the identified publications contain enough necessary information, as well as other materials necessary for teaching this training course; however, some topics are not covered fully enough, which prompts additional search and further research work. In particular, this concerns the topic

of communication features in conflict situations. Accordingly, during the additional work, features were identified that cause difficulties in considering this topic in accordance with current requirements. The material necessary for the consideration of this topic has been selected, and its teaching and consideration during practical classes under the existing conditions is possible within the framework of the previously developed and implemented conceptual approach. This approach was used when compiling the curriculum for the course “Socio-psychological training of communication”; which determined the features of the selection of both the main and additional material, and, accordingly, the further process of familiarizing students with the course materials. In accordance with the material selected for the presentation of the named topic, as well as the adopted concept of its teaching, the task of minimizing and optimizing the actual content necessary for the study of this topic was posed. Based on the existing experience of teaching the course, a form of practical class in the form of a film training was chosen to study the topic of conflicts in communication, and all the selected material was placed in the necessary logical sequence, in accordance with the demand in the practical activities of specialists of various specialties. At the same time, all the features used in compiling and reading this course were taken into account. Possible difficulties identified when considering this course topic are considered, in accordance with existing requirements; and opportunities for overcoming them are identified and utilized. Conclusions are drawn from the work carried out and further research in this direction is planned.

Key words: training of future professional psychologists, socio-psychological training in communication, communication in conflict situations, formation of professional competence.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців різних спеціальностей у закладах вищої освіти нині висуває низку специфічних вимог як до вибору навчальних дисциплін, так і до їх наповнення та викладання. Зокрема, наявні вимоги потребують узгодження навчальних дисциплін із запитами повсякденної практики, що стосується рівною мірою підготовки фахівців різних спеціальностей. У статті йдеться про підготовку студентів різних спеціальностей у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, які на третьому році навчання за програмою бакалаврату слухають навчальний курс «Соціально-психологічний тренінг спілкування» як вибіркову дисципліну; з огляду на те, що результативність спілкування впливає на успішність у різних сферах професійної діяльності. Необхідність урахування вимог до викладання тем даного навчального курсу та наповнення його всіма потрібними навчальними матеріалами, з урахуванням потреби надання майбутнім фахівцям вищої освіти на сучасному рівні, зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений пошук наукових і методичних публікацій із даної тематики дозволив з'ясувати, що сучасних українськомовних навчально-методичних матеріалів, як і інших супутніх джерел, виявлено замало [1–17]. Передусім було проведено пошук опублікованих джерел, які містять потрібний теоретичний матеріал. Так, важливу інформацію було знайдено в навчальних посібниках Н. Афанасьєва та Л. Перелигіної [1], В. Балахтара [2], Л. Барановської та Н. Глушаниці [3]. Також можна відзначити посібники Є. Карпенко [8], О. Шевчука [11], В. Федорчука [16]. Далі пошук було спрямовано на виявлення інформації, необхідної для проведення практичних тренінгових

занять. З огляду на це необхідно відзначити публікації П. Власова [6], А. Кисельова [9], Г. Савченко [13], Ю. Святенка [14], Р. Хінша та С. Вітмані [17], а також групи авторів [12]. Не менш важливими виявилися публікації, які містять не лише потрібну теоретичну інформацію, але й матеріали для проведення практичних тренінгових занять. Це праці В. Зливкова та С. Лукомської [7], К. Мілютіної [10], В. Федорчука [15] та деякі інші. Варто згадати також деякі власні попередні публікації про проведення навчальних тренінгів (див., напр.: [4; 5]), інші.

Здійснений огляд публікацій за темою дослідження дозволив установити, що у виявлених джерелах досить важливої інформації, а також іншого матеріалу, необхідного для проведення практичних занять із даного навчального курсу. Проте деякі теми висвітлені не досить повно або ж не враховують особливості його викладання, що потребує проведення додаткової дослідницької роботи. Проведена робота з відібраним матеріалом і набутий досвід проведення тренінгових занять свідчать, що для належного висвітлення деяких тем курсу, зокрема спілкування в конфліктних ситуаціях, для його викладання на належному рівні доцільно застосовувати розгляд реальних повсякденних конфліктних ситуацій, у форматі фільмотренінгу, що можна реалізувати в межах концептуального підходу. Такий підхід має враховувати особливості викладання даної теми фахівцям різних спеціальностей у наявних умовах.

Мета статті – розглянути питання, зумовлені апробацією та викладанням навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування» студентам різних спеціальностей; передусім під час викладання теми спілкування в конфліктних ситуаціях, виявити труднощі, цим спричинені, а

також можливості їх подолання. **Завдання статті:** здійснити пошук публікацій за темою дослідження для виявлення необхідних матеріалів; розглянути наявні можливості для забезпечення тем навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування»; виявити особливості опанування теми спілкування в конфліктних ситуаціях слухачами, урахувати їх у викладанні даного курсу; розглянути труднощі в опрацюванні даної теми курсу, виявити можливості для їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Підхід, запропонований і використаний під час викладання даної дисципліни, було вироблено у процесі укладання навчальної програми курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування» [4, с. 847]. Це зумовило особливості викладу відібраного матеріалу, як і подальший процес роботи зі студентами різних спеціальностей під час проведення практичних занять. Водночас було максимально враховано наявні особливості, які детермінують процес його вивчення, які були покладені в основу підходу, розробленого для його наповнення та викладання. З огляду на це постала необхідність пристосування наявного матеріалу до реалій, щоби зробити його максимально доступним для успішного опанування.

Окрім перелічених раніше, довелося враховувати також інші особливості. Ще одна обставина, яка впливає на вивчення даного навчального курсу і потребує врахування під час його викладання, полягає в тому, що для належного опанування курсу слухачі повинні мати початкові знання з основ конфліктології. Однак, як з'ясувалося, студенти, за винятком тих, що навчалися за спеціальністю «Психологія», не вивчали такого навчального предмета; переважно вони мали лише практичний тренінговий курс «Основи вирішення конфліктів». Без належних знань із психології конфліктів навіть здійснити аналіз реальних повсякденних конфліктних ситуацій украй складно, а знайти шляхи їх урегулювання і поготів. Надання таких знань у межах даного курсу також не видається можливим, що довелося враховувати під час проведення занять. Урахування цієї і розглянутих раніше особливостей становить складне завдання, від вирішення якого залежить ефективність проведення заняття з вивчення особливостей спілкування в конфліктних ситуаціях. З огляду на це заняття за даною темою було вирішено провести як фільмотренінг, де студентам було запропоновано для опрацювання конфліктні ситуації з повсякденного життя.

Формування мотивації слухачів до вивчення запропонованої теми доцільно розпочати з констатації факту, що конфлікти відбуваються постійно,

у всіх сферах нашого повсякденного, як особистого, так і професійного життя. Отже, постає необхідність з'ясувати, які можливості надають нам знання щодо специфіки, уникнення чи вирішення конфліктів, а також сприяють виробленню навичок ефективного спілкування як у професійній діяльності, так і в інших сферах життєдіяльності.

Згідно з використаним підходом передбачено відтворення на практичних заняттях реального процесу спілкування, як це зазвичай відбувається в повсякденності. Після відповідної мотивації та створення необхідної налаштованості на продуктивну роботу можна братися до виконання поставлених на даному занятті завдань. Присутнім на занятті студентам запропоновано проаналізувати повсякденні ситуації, а потім висловити свої міркування з кожної розглянутої ситуації щодо причин, умов перебігу та можливостей їх урегулювання. Для реалізації такої демонстрації передбачено здійснити перегляд фрагментів різних фільмів із демонстрацією реальних конфліктних ситуацій.

Відеофрагменти, у яких зображено повсякденні ситуації, які потребують урегулювання, і раніше демонструвалися під час занять із даного навчального курсу. Головна увага під час їх розгляду приділялася психологічному аналізу запропонованих життєвих ситуацій, складанню характеристик персонажів, поясненню мотивів їхніх учинків тощо. Далі студентам пропонувалося висловитися щодо побаченого та запропонувати вихід із розглянутих ситуацій. Така форма роботи на заняттях дозволяє моделювати й освоювати на практиці подібні ситуації з реального життя, що дозволяє розвивати навички їх урегулювання у процесі спілкування та побудови стосунків з оточенням.

Під час розгляду запропонованих ситуацій стандартна схема аналізу конфлікту не застосовувалася. Щоб активізувати студентів і спрямувати процес розгляду в потрібному напрямі, їм пропонувалося дати відповіді на питання з такого орієнтовного переліку: Яке враження справляє перегляд запропонованого сюжету? До якого виду можна віднести даний конфлікт? Як можна схарактеризувати учасників конфлікту? У чому полягає сутність конфлікту? Яка причина зображеного конфлікту? Які прояви й умови перебігу конфлікту? Яка стратегія поведінки учасників конфлікту? Які чинники сприяють розвитку конфлікту? Чим зумовлений саме такий розвиток подій? Які чинники сприяють запобіганню або вирішенню конфлікту? Які особливості спілкування в конфліктній ситуації? Як можна було запобігти появі

цього конфлікту? Які наслідки даного конфлікту? Які можливості щодо вирішення цього конфлікту?

Далі починається перегляд запропонованих ситуацій. Кожен відеофрагмент триває кілька хвилин, після чого починається обговорення; у разі необхідності, викладач, який керує цим процесом, надає необхідну додаткову інформацію.

Ситуація 1. Студентам запропоновано для перегляду фрагмент із фільму «Мексиканець», у якому зображено конфлікт між головними персонажами: молодою жінкою Самантою і її фактичним чоловіком Джеррі, які насправді не перебувають у шлюбі, хоча проживають разом, як подружжя, уже протягом декількох років. Сімейна сцена починається з моменту, коли Джеррі повертається додому, у їхню спільно орендовану квартиру, і бачить як Саманта викидає з балкона його речі на вулицю. Далі зображено з'ясування позицій сторін, у яких відображено сутність конфлікту, на фоні особливостей його перебігу. Виявляється, що молодій жінці набридло щоразу вислуховувати обіцянки її обранця, які він так і не збирається виконувати, уже протягом декількох років, і їй нарешті увірвався терпець. Саманта дійшла висновку, що насправді Джеррі не той чоловік, що їй потрібен, оскільки він не виконує своїх обіцянок, зокрема, побратися з нею, тому на нього не можна покластися, особливо в найважливіших життєвих ситуаціях. Ситуація, що склалася, не лише принципова для Саманти, але й дуже неприємна для неї, окрім цього, надто затягнулася. Вона не бажає перебувати в невизначеності як щодо цих стосунків, так стосовно свого майбутнього, тому жінка виступила ініціаторкою конфлікту. Тому не лише домінує в перебігу конфлікту, але й завдяки своїй неспростовній аргументації та запальності бере верх над супротивником. Натомість Джеррі лише виправдовується, наводить непереконливі аргументи на свій захист, але не може подолати рішучої і агресивної напористості супутниці життя. Очевидно, що Саманта йому подобається, тому він усіма можливими засобами намагається зберегти стосунки. Але вона налаштована рішуче, не збирається йти на поступки й готова до розриву стосунків, оскільки ситуація її не влаштовує.

Під час розгляду наведеної ситуації студенти висловлюють свої міркування щодо побаченого, крок за кроком розбирають висловлені у процесі конфлікту позиції, наведені аргументи й докази. Їм видається цілком зрозумілою і переконливою позиція Саманти, але дещо дивною та нелогічною позиція її обранця. Після викладу всіх думок студентам запропоновано визначити, хто має рацію в суперечці, що виникла, і запропонувати оптимальний вихід із ситуації. У такому разі дівчата прак-

тично одностайно стають на бік Саманти, вони пояснюють і аргументують, чому кожній молодій жінці важливо не лише перебувати в серйозних стосунках, але й бажати їх офіційно оформити. Натомість хлопці часто спочатку стають на захист Джеррі, намагаються пояснити, які переваги має проживання у шлюбі без офіційного оформлення. Проте з розвитком дискусії дедалі більше хлопців погоджуються з думкою одногрупниць і переходять на їхній бік. Після цього студентам пропонується знайти вихід із ситуації, що склалася; можливих варіантів виявляється небагато, урешті-решт, практично всі одностайно сходяться на думці, що виходу, який би влаштував обидві сторони конфлікту, немає, тому їм потрібно розійтися. Після одержання такого, хоч і не оптимального, але одностайного висновку можна перейти до перегляду наступного фрагмента.

Ситуація 2. Присутнім на занятті продемонстровано фрагмент із фільму «Дев'ять місяців», сцену, де друзі, приятелі й родичі, запрошені молодим художником-любителем Шоном на вихідні, влаштовують конфлікт під час званого обіду. Це вже груповий конфлікт, у якому беруть участь, з одного боку, багатодітна пара Марті та Гейл, а з іншого – бездітна пара Семюел і Ребека. Провокує конфлікт неповнолітня донька першої пари, Шенон, а на захист своїх приятелів, іншої пари, стає господар Шон. Дівчинка – як стверджує її мати – начиталася любовних романів, а її дитяча уява переносить події, які полонили уяву, на реальне життя, тому вона розігрує сцену прояву палких почуттів до Семюела, який сидить за столом поруч. Мати Шенон, Гейл, пояснила вчинок доньки й вибачилася за неї, а батько насварив її і наказав вийти з-за столу. Ніби конфлікт вичерпано, причому відразу й досить тактовно. Проте подальша розмова розкриває непримиримість позицій учасників конфлікту, тому він невдовзі починається з новою силою. Річ у тому, що Семюел відчуває страх перед батьківством, який посилюється під час полеміки з багатодітними Марті та Гейл, у процесі спостереження за їхніми трьома маленькими неслухняними доньками. Принципово інша позиція потребує захисту, що призводить до продовження суперечки та залучення в конфлікт ще й інших учасників. Сцена за столом завершується тим, що присутні на обіді вихідного дня гості пересварилися.

Після початку обговорення студенти не відразу можуть сформулювати своє ставлення до побаченого. Вони також не розуміють, чому коректно й на початку припинений конфлікт знову спалахнув з новою силою та призвів до таких наслідків. Їхні думки щодо того, хто правий, а хто ні в цій ситу-

ації також дуже різняться. Вони не висловлювалися щодо того, чи справді краще не мати дітей у шлюбі, чи мати їх кілька, як у багатодітних сім'ях. Проте вони згодом приходять до думки, що причиною конфлікту стала не відмінність у поглядах на сім'ю двох сімейних пар, а невихованість дітей Марті та Гейл. Щасливі батьки надто мало часу приділяють вихованню своїх трьох доньок, тому їхня поведінка не завжди відповідає прийнятним суспільним нормам, а нерідко взагалі виходить з-під контролю. Згодом із цією думкою погодилися більшість учасників обговорення; невдовзі студенти погодилися також з тим, що для вирішення конфлікту обидві його сторони повинні вибачитися одне перед одним.

Ситуація 3. Сюжет з фільму «Розумник Вілл Хантінг», де показано конфлікт, який стався у студентському барі, куди зайшов Вілл із друзями після роботи, у робочому одязі. Один із його приятелів, Чакі, познайомився із присутніми дівчатами, видаючи себе за студента. Спочатку все йшло добре, він підійшов до столика, за яким сиділи Скайлер і її подруга, але несподівано в розмову втрутився їхній одногрупник Кларк, який почув їхню розмову та зрозумів, що насправді Чакі зовсім не студент престижного вишу. Щоб показати свою перевагу, він почав нав'язувати йому інтелектуальну розмову, бо сподівався, що супротивник не зможе її підтримати, отже, викриє себе. У такій ситуації Вілл вирішив заступитися за друга, тому втрутився в розмову і відразу цілковито перехопив ініціативу, показавши свою різнобічну та глибоку обізнаність у предметі розмови. Він показав обмеженість знань Кларка щодо теми розмови, його вкрай обмежене розуміння предмета, чим присоромив його перед присутніми. Вілл пропонує супротивнику продовжити розмову на вулиці, від чого той відмовляється та покидає місце суперечки.

Студенти погодилися, що вони також нерідко бувають у різних подібних ситуаціях, у кав'ярнях та інших місцях, і часом устрягають у різні суперечки, проте до конфліктів переважно не доходять. Вони намагаються з'ясувати особливості взаємодії за таких обставин, а саме, чому цілком мирна ситуація набула ознак конфліктної взаємодії. Можливо, Кларку подобалася Скайлер, тому він не бажав, щоб вона знайомилася з іншими, сторонніми та зовнішньо привабливими хлопцями, як-от Чакі. Проте він учинив украй нечесно, спробувавши перемогти звичайних робітників в інтелектуальній суперечці із предмета, який вони, цілком очевидно, не вивчали. Присутні на занятті не змогли дати однозначної відповіді на питання про можливий розвиток подій і подальші інциденту,

якби в суперечку не втрутився розумник Вілл або йому не вдалося перехопити ініціативу. Будучи обдарованим і обізнаним у багатьох сферах, він вирішив перемогти супротивника його ж зброєю, оскільки не лише знав предмет розмови, але й міг самостійно критично мислити, до чого виявився не готовий надто самовпевнений Кларк. На завершення студенти погодилися, що в такому разі конфлікт не було вирішено, а лише переведено у приховану форму перебігу.

Ситуація 4. Запропоновано сюжет із фільму «Можна лише уявити», де зображено розмову молодого хлопця Барта, музиканта-любителя, з його батьком Артуром, удома, після багаторічної відсутності. Свого часу він покинув батьківський дім, де зазнав у дитинстві жорстокого ставлення батька. Молодий чоловік сам не розуміє, чому зараз його тягне відвідати дім, де він зазнав багато болю, образ і кривд від свого батька, після того, як перед цим його покинула мати. Барт повертається додому пізно вночі та був збентежений зранку, дізнавшись, що батько приготував йому сніданок, чого ніколи раніше не траплялося. Артур нарешті прагне встановити нормальні стосунки із сином і готовий спокутувати провину; він стверджує, що змінився, став християнином, але Барт не вірить йому, відмовляється пробачити батька за вчинене зло, саме в той час життя, коли він найбільше потребував підтримки, та йде з дому.

У процесі обговорення даного сюжету студенти висловлюють різноманітні думки щодо побаченого. Їхні міркування щодо оцінки ситуації значно різняться: одні вважають, що правий Барт, а те, що чинив його батько, не можна пробачити; інші вважають, що батька потрібно пробачити в будь-якому разі, особливо після того, як він визнав свою провину, змінився та просить у сина пробачення. Чимало й таких, які визнають, що не можуть розсудити сторони конфлікту, не бачать можливості врегулювати дану ситуацію, оскільки вона триває вже надто багато часу. Обидві сторони наводять різні аргументи на підтримку своєї думки, проте прийти до якогось однозначного рішення все одно не вдається (як нерідко буває і в реальному житті).

Ситуація 5. Сюжет із фільму «Спілка мертвих поетів», де зображено конфлікт учня-підлітка Ніла з його батьком Томасом. Події відбуваються в кімнаті для проживання учнів елітної школи Велтон, вихованці якої мають серйозні наміри щодо подальшого життя. Ніл та інші учні обговорюють найближчі навчальні плани, коли до кімнати несподівано входить його батько і при всіх починає наказовим тоном давати йому свої розпорядження. Син пробує виправдовуватися, захищати

власну позицію, тому розмова продовжується далі вже без свідків. Батько вимагає від Ніла відмовитися від посади в редакції шкільної газети, оскільки той уже набрав собі чимало додаткових предметів для вивчення. Школяр не може заперечувати, зважаючи на диктаторський тон батька, тому погоджується. Проте, коли той уходить, Ніл повинен пояснити свою позицію, схожу на капітуляцію, своїм однокласникам. Тепер він уже не обстоює власну позицію, а стверджує, що змушений беззастережно підкоритися батькові.

Під час обговорення даної сцени студенти стають на захист Ніла, вони практично одноставно засуджують його батька, проте вони також засуджують неспроможність учня обстоювати власну позицію. Конфлікт було вирішено через поступливість Ніла, який обрав стратегію уникання конфлікту, оскільки із власного попереднього досвіду знає, що сперечатися з батьком марно. Однак присутні на занятті погоджуються, що даною поступкою конфлікт не вичерпано, він затягується та буде далі перебігати у скритій формі. Щодо того, як можна вийти з даної ситуації і узгодити погляди Ніла та його батька на подальшу долю та кар'єру його сина, спільної думки виробити не вдалося.

Ситуація 6. Запропоновано до перегляду сюжет із фільму «У ліжку з ворогом», де зображено конфлікт молодої жінки Лори з її чоловіком Мартіном. Сюжет починається з розмови Мартіна на пірсі із власником яхти, який запрошує його із дружиною на спільну морську прогулянку вночі. Після цього він повертається додому та влаштовує дружину допит про її начебто стосунки з незнайомим власником яхти, хоче дізнатися, коли він бував тут, імовірно, за його відсутності. У запалі нападу безпідставних ревностей Мартін б'є дружину, яка після цього падає на підлогу, розбивши вазу із квітами, яку тримала в руках, ридає, проте чоловік не припиняє знущання над нею. Потім Мартін начебто намагається заспокоїти Лору, вибачається, далі спокійним тоном, ніби нічого не сталося, просить її приготувати вечерю. Невдовзі він уходить у справи, а молода жінка у сльозах починає прибирати розсіпані квіти та розбиту вазу. Її покірливість і неспроможність перечити кривднику свідчать про те, що подібні сцени в їхньому подружньому житті трапляються досить часто.

Цього разу всі присутні на занятті однозначно обурені поведінкою Мартіна й одноставно стають на захист Лори. Наявний конфлікт на ґрунті ревностей із проявами домашнього насильства; студенти висловлюють здивування щодо того, як молода жінка опинилася в такій ситуації у шлюбі, чому дозволяє так поводитися із собою. Щодо

можливого вирішення конфлікту, практично всі думки звелися до того, що Лора повинна заявити про регулярні побиття в поліцію, піти від чоловіка та подати на розлучення. Проте простого вирішення начебто зрозумілої проблеми немає, тому доводиться надати додаткову інформацію про подружні стосунки Лори й Мартіна. Очевидно, вона вже не раз намагалася поскаржитися на чоловіка в поліцію чи навіть піти від нього, однак не змогла цього зробити, опасаючись його лютої помсти. Лора розуміє, що він у будь-якому разі її жорстоко помститься, неодмінно знайде її, де б вона не була. Після одержання такої інформації студенти вважають, що немає виходу із ситуації.

Отже, можна відзначити, що під час заняття було розглянуто та проаналізовано реальний процес спілкування в різних конфліктних ситуаціях, які трапляються в реальному житті. Як перегляд, так і аналіз запропонованих фрагментів, їх обговорення проводилися під час практичних занять в аудиторії; така форма роботи з реальними подіями повсякденного життя сприяла зацікавленості студентів, оскільки дозволила долучитися до реального процесу реалізації стосунків у процесі конфліктного спілкування, залишившись у навчальній аудиторії.

На завершення варто також відзначити таке: оскільки навчальний курс «Соціально-психологічний тренінг спілкування» передусім ознайомчий, він лише вказує на ще одну сферу особистісного і професійного вдосконалення фахівців різних спеціальностей, надає знання про наявні можливості розвитку навичок спілкування, як і вирішення труднощів, що виникають у різних ситуаціях повсякденного життя. Те саме стосується вивчення особливостей спілкування в конфліктних ситуаціях, оскільки для вдосконалення в даному напрямі потрібно опанувати ще й спеціалізований курс подібного спрямування. Адже для того, щоб стати компетентними в подоланні труднощів спілкування в конфліктних ситуаціях, необхідне подальше вдосконалення конфліктологічної компетентності, як і набуття навичок відповідної діяльності. Проведене дослідження показує доцільність подальшого пошуку можливостей для вдосконалення розгляду інших тем, як і проведення необхідної дослідницької роботи.

Висновки. Здійснений огляд науково-методичних публікацій за темою дослідження дозволив установити, що в напрацюваннях фахівців наявно немало матеріалів, необхідних для належного забезпечення тем навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування», проте матеріалу для заняття про особливості спілкування в конфліктних ситуаціях виявити не вдалося, що

змусило до проведення додаткового пошуку. Здійснений вибір необхідного матеріалу для наповнення теми про спілкування в конфліктних ситуаціях, зокрема й для забезпечення практичних занять, з огляду на необхідність виявлення характерних особливостей такого спілкування, а також розгляду можливостей застосування цих знань у роботі фахівців різних спеціальностей, зумовлено як формою заняття, так і його змістовим наповненням. Проведене практичне тренінгове заняття з даного навчального курсу, щодо особливостей спілкування в конфліктних ситуаціях, з використанням відеофрагментів різних ситуацій, для студентів різних спеціальностей має свої особливості, які необхідно враховувати під час викладання, тому потребує проведення відповідної дослідницької та методичної роботи, спрямованої на їхню оптимізацію. Передбачене та здійснене проведення практичних тренінгових занять на тему спілкування в конфліктних ситуаціях із використанням відібраного матеріалу, відповідне опрацювання вказаної теми дозволяють реалізувати запропонований підхід до її викладання, який відповідає як вимогам сьогодення, так і запитам практичної підготовки студентів різних спеціальностей, що було здійснено у процесі проведення занять. У майбутньому заплановано вдосконалення як використаного підходу, так і даного курсу, згідно з набутим досвідом його викладання.

Список літератури:

1. Афанасьєва Н., Перелігіна Л. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу : навчальний посібник. 2023. 251 с. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4053/1/МСПТ%20навчальний%20посібник.pdf>.
2. Балахтар В. Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція : навчально-методичний посібник Вижниця : Черемош, 2015. 432 с.
3. Барановська Л., Глушаниця Н. Психологія ділового спілкування : навчальний посібник. Київ : НАУ, 2016. 248 с.
4. Вінтюк Ю. Особливості викладання навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування» студентам і курсантам різних спеціальностей. *Вісник науки і освіти*. 2024. № 4 (22). С. 847–859.
5. Вінтюк Ю. Психологічний аналіз особливостей спілкування з навчальною метою у процесі фільмотренінгу (на прикладі фільму «Історія любові»). *Вісник науки і освіти*. 2024. № 5 (23). С. 799–813.
6. Власов П. Партнерське спілкування. Тренінг. Ігри та вправи. Методичні матеріали для ведучого. 3-є вид., випр. Харків : Гуманітарний центр, 2021. 172 с.
7. Злівков В., Лукомська С. Теорія та практика психологічних тренінгів. Ніжин, 2019. 209 с.

8. Карпенко Є. Основи психотренінгу : навчальний посібник. Дрогобич, 2015. 78 с.

9. Кисельова А. Проблемна комунікація : практичний посібник із тренінгу. Харків : Гуманітарний центр, 2017. 144 с.

10. Мілютіна К. Теорія та практика психологічного тренінгу : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2004. 192 с.

11. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : навчальний посібник / уклад. О. Шевчук. Умань, 2011. 133 с.

12. Посібник для тренера: як підготувати та провести тренінг, що матиме вплив. URL: <https://www.ndi.org/sites/default/files/Manual%20for%20trainers.pdf>.

13. Савченко Г. Навчально-методичний посібник з організації та проведення тренінгу «Професійно-психологічна підготовка суддів». Київ : ТОВ «Горизонт», 2016. 104 с.

14. Святенко Ю. Тренінг особистісного зростання : навчально-методичний посібник. Київ : ВД «Слово», 2017. 122 с.

15. Федорчук В. Розвиток комунікативної компетентності викладача. Соціально-психологічний тренінг : навчально-методичний посібник. Київ : Абетка, 2006. 240 с.

16. Федорчук В. Тренінг особистісного зростання : навчальний посібник. Київ, 2021. 250 с.

17. Хінш Р., Вітмані С. Упевненість у собі : практичний посібник із тренінгу. Пер. з нім. Харків : Гуманітарний центр, 2018. 160 с.

References:

1. Afanasieva, N., Perelyhina, L. (2023). Teoretyko-metodolohichni osnovy sotsialno-psykholohichnoho treninhu [Theoretical and methodological foundations of social and psychological training]: navchalnyi posibnyk. 251 s. Retrieved from: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4053/1/МСПТ%20навчальний%20посібник.pdf> [in Ukrainian].
2. Balakhtar, V. (2015). Sotsialno-psykholohichni treninh i manipuliatsiia [Socio-psychological training and manipulation]: navch.-metod. posib. Vyzhnytsia: Cheremosh. 432 s. [in Ukrainian].
3. Baranovska, L., Hlushanytsia, N. (2016). Psykholohiia dilovoho spilkuvannia [Psychology of business communication]: navch. posibnyk. Kyiv: NAU. 248 s. [in Ukrainian].
4. Vintiuk, Yu. (2018). Osoblyvosti vykladannia navchalnoho kursu "Sotsialno-psykholohichni treninh spilkuvannia" studentam i kursantam riznykh spetsialnostei [Features of teaching the training course "Socio-psychological communication training" to students and cadets of various specialties]. *Visnyk nauky i osvity*. 2024. № 4 (22). S. 847–859 [in Ukrainian].
5. Vintiuk, Yu. (2023). Psykholohichni analiz osoblyvostei spilkuvannia z navchalnoiu metoiu v protsesi filmotreninhu (na prykladi filmu "Istoriia liubovi") [Psychological analysis of the features of

communication with educational purposes in the process of film training (using the example of the film “Love Story”). *Visnyk nauky i osvity*. 2024. № 5 (23). S. 799–813 [in Ukrainian].

6. Vlasov, P. (2021). Partnerskoe obshchenye. Trenynh. Yhry y uprazhneniya. Metodicheskiye materyaly dlia vedushcheho [Partner communication. Training. Games and exercises. Methodical materials for the presenter]. 3 yzd., vipr. Kharkiv: Humanytarnyi tsentr. 172 s.

7. Zlyvkov, V., Lukomska, S. (2019). Teoriia ta praktyka psykholohichnykh treninhiv [Theory and practice of psychological training]. Nizhyn. 209 s [in Ukrainian].

8. Karpenko, Ye. (2015). Osnovy psykhotreninhu [Basics of psychotraining]: navch. posibnyk. Drohobych. 78 s. [in Ukrainian].

9. Kyseleva, A. (2017). Problemna kommunykatsiia [Problematic communication]. Praktychniy posibnyk is trenynhu. Kharkiv: Humanytarnyi tsentr. 144 s.

10. Miliutina, K. (2004). Teoriia ta praktyka psy kholohichnoho treninhu [Theory and practice of psychological training]: navch. posib. Kyiv: MAUP. 192 s [in Ukrainian].

11. Orhanizatsiia i metodyka sotsialno-pedahohichnoho treninhu (2011) [Organization and methodology of socio-pedagogical training]: navchalnyi posibnyk / uklad. O. Shevchuk. Uman. 133 s. [in Ukrainian].

12. Posibnyk dlia trenera: yak pidhotuvaty ta provesty treninh, shcho matyme vplyv [A Trainer's Guide: How to Prepare and Deliver Training That Makes an Impact]. Retrieved from: <https://www.ndi.org/sites/default/files/Manual%20for%20trainers.pdf> [in Ukrainian].

13. Savchenko, H. (2016). Navchalno-metodychnyi posibnyk z orhanizatsii ta provedennia treninhu “Profesiino-psykholohichna pidhotovka suddiv” [Educational and methodological manual for organizing and conducting training “Professional and psychological training of judges”. Kyiv: TOV «Horyzont». 104 s. [in Ukrainian].

14. Sviatenko, Yu. (2017). Treninh osobystisnoho zrostannia [Personal growth training]: navch.-metod. posib. Kyiv: VD “Slovo”. 122 s [in Ukrainian].

15. Fedorchuk, V. (2006). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti vykladacha. Sotsialno-psykholohichnyi treninh [Development of the teacher's communicative competence. Social and psychological training]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv: Abetka. 240 s. [in Ukrainian].

16. Fedorchuk, V. (2021). Treninh osobystisnoho zrostannia [Personal growth training]: navch. posib. Kyiv. 250 s. [in Ukrainian].

17. Khynsh, R., Vytmany, S. (2018). Uverenost v sebe. Praktycheskoe rukovodstvo po trenynhu [Self-confidence. Practical guide to training]. Per. s nem. Kharkiv: Humanytarnyi tsentr. 160 s. [in Ukrainian].

© Ю. В. Вінтюк, 2025

Науково-методична стаття

Надійшла до редакції 29.03.2025

Прийнято до публікації 04.06.2025